

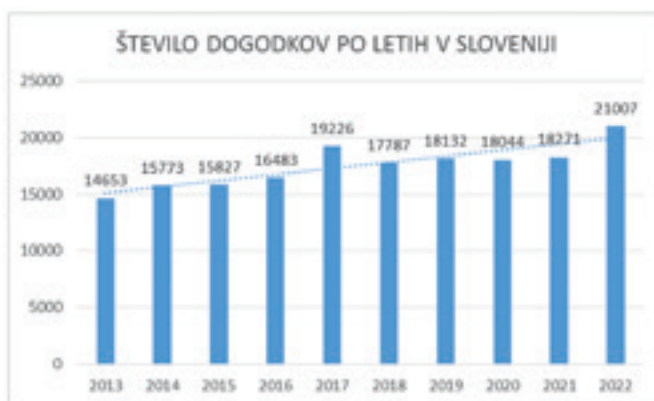
Slovenija in svet v letu 2022

Avtor:
Darko Muhič

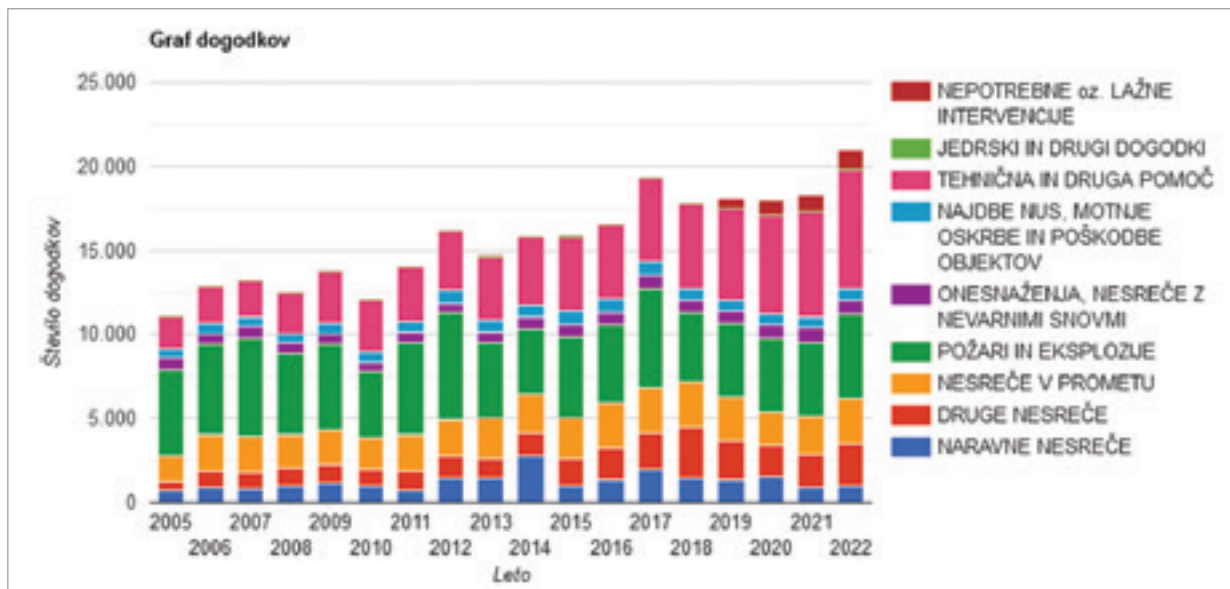
SLOVENIJA

V Sloveniji smo leto 2022 zaključili ob rekordno toplem vremenu, temperature so se ponekod na letošnje novoletno jutro povzpele tudi nad 15 stopinj Celzija. Leto 2022 (MMXXII) je bilo navadno leto, ki se je po gregorijanskem koledarju začelo in zaključilo na soboto. Leto 2022 so v Sloveniji najbolj zaznamovale volitve, zato je dobilo naziv »supervolilno leto«, saj so potekale splošne volitve v vsa tri predstavniška telesa (predsednik republike, Državni zbor in občinsko vodstvo), poleg tega pa še volitve v Državni svet.

Naravne in druge nesreče so v Sloveniji pogoste. Leto 2022 je postreglo z rekordom – največjim številom izrednih dogodkov v zgodovini samostojne Slovenije. Število dogodkov je preseglo 21 tisoč. Do sedaj se je število dogodkov gibalo pod mejo 20 tisoč dogodkov letno. Pričakovan je bil porast, vendar se je zgodil kar občuten skok skupnega števila dogodkov, ki so bili prijavljeni na centrih za obveščanje. Poleg tega rekorda smo bili lani priča najbolj tragični industrijski nesreči v samostojni Sloveniji. Nesreča v Kočevju je takoj zahtevala pet življenj, teden zatem je umrl prvi izmed obeh kritično poškodovanih, ki so ju sprejeli v ljubljanski UKC, še štiri osebe pa so bile lažje poškodovane. Največji požar na prostem v zgodovini Slovenije, ki se je razdivjal v nadpovprečno toplem in suhem poletju, je lani zajel 3.705 hektarov površin.

Trendna črta na grafikonu prikazuje naraščanje dogodkov v Sloveniji v zadnjih desetih letih (vir: MORS URSZR-SPIN). Opazno je povečevanje izrednih dogodkov. Izredni dogodki so v zadnjih letih porasli približno za tretjino. Vzrok za njihovo povečevanje je iskati v več dejavnikih. Najbolj izpostavljen je globalno segrevanje planeta Zemlje. Posledice globalnega segrevanja v letu 2022 smo občutili tudi Slovenci. Na Krasu je divjal največji požar v zgodovini Slovenije, v Slovenski Istri pa so se soočili z največjim pomanjkanjem vode v zadnjih 35 letih. Drugi faktor je vsekakor modernizacija in uporaba različnih naprav in prevoznih sredstev v vsakdanjem življenju.

Slika 1: Največji požar v zgodovini Slovenije (vir: SV)

Skozi Slovenijo se povečuje tudi tranzit. Graf prijavljenih izrednih dogodkov v statistiki v zadnjih 18 letih v Sloveniji nazorno prikazuje, da se je najbolj povečala ravno tehnična in druga pomoč. Opazno je povečanje tudi drugih nesreč v vsakdanjem življenju.

Eden od dejavnikov, ki vplivajo na izredne dogodke, je tudi preventivna dejavnost, ki pa ni na ustreznih ravni.

V letu 2022 statistika URSZR beleži 5.066 požarov in eksplozij. Struktura požarov in eksplozij v celem letu je naslednja (vir: MORS URSZR-SPIN):

• Požari v objektih	1.962
• Požari na prometnih sredstvih	518
• Požari v naravi oziroma na prostem	2.227
• Požari v komunalnih in drugih zabojskih	341
• Eksplozije	18

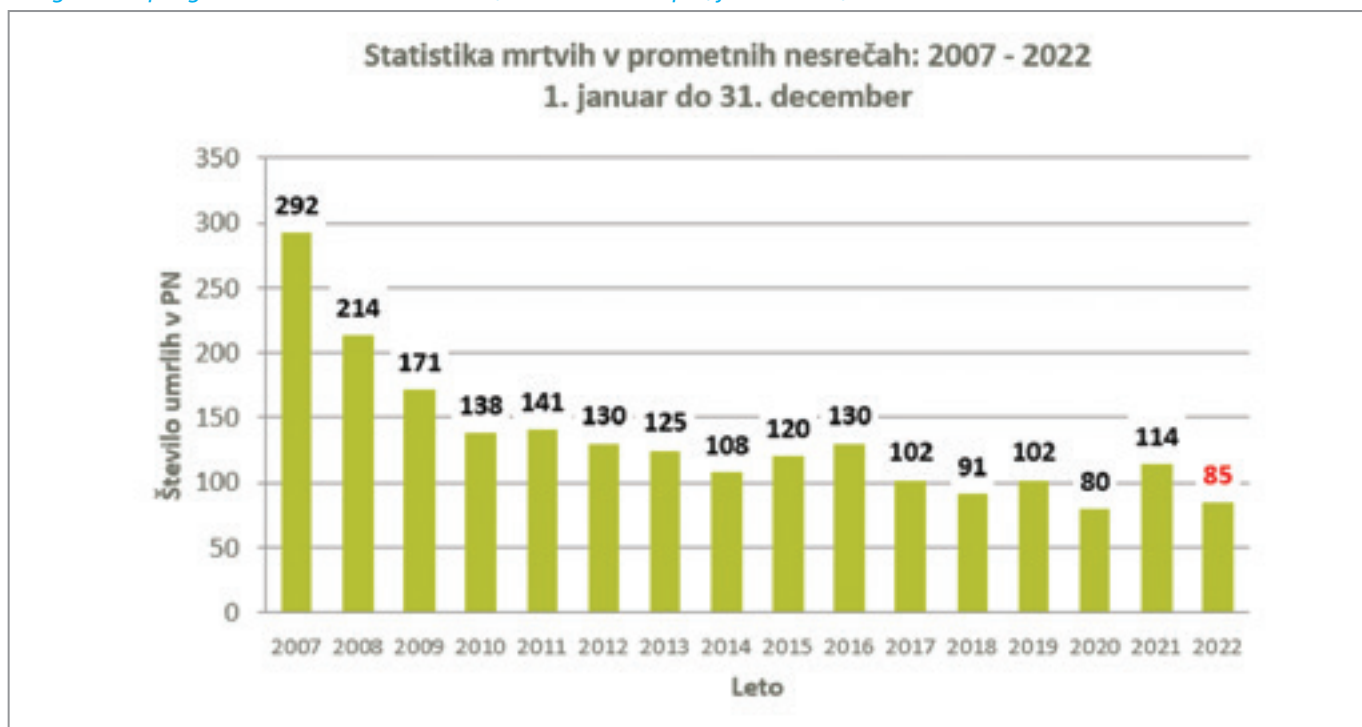
Zanimivi so tudi neuradni izsledki največjih dogodkov. Krivo je bilo dejstvo, da so med epidemijo COVID-19 začeli skrajševati in poenostavljati postopke. Zaradi zmanjševanja medosebnih stikov so zmanjšali prevzemanje papirjev, nekatere cisterne so lahko začele pretakati, ne da bi čakale na laboratorijske rezultate. Po nesreči so zaostri protokole pri prečrpavanju kemikalij. Imamo nove protokole, ki predvidevajo petnivojsko zaščito oziroma preverjanje v petih korakih.

V najobsežnejši in najzahtevnejši intervenciji se je letošnjega julija na Krasu z ognjem borilo več kot 20.000 ljudi, med njimi skoraj 15.000 prostovoljnih gasilcev iz več kot 1.000 prostovoljnih gasilskih društev iz vse Slovenije, 200 poklicnih gasilcev, 3.000 pripadnikov Slovenske vojske, več kot 700 gozdarjev, 565 policistov, 369 pripadnikov enot Rdečega križa, 135 pripadnikov državne enote za varstvo pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi in 73 članov ekip nujne medicinske pomoči. Iz zraka so s poleti pomagali člani več aeroklubov, na pomoč pa so priskočili tudi iz tujine in gospodarskega sektorja. Trdimo, da se je mogoče številnim nesrečam izogniti ali jih preprečiti, če obstajajo strategije za zmanjševanje in obvladovanje tveganja nesreč.

PROMETNA VARNOST V SLOVENIJI

Kot vsak začetek leta, tudi tokrat prikazujemo stanje prometne varnosti v preteklem letu. Začasni podatki Javne agencije RS za varnost prometa nakazujejo pozitiven trend pri izboljšavi prometne varnosti. Tudi praznični dnevi, vse od 17. do 31. decembra 2022, so po trenutnih podatkih na slovenskih cestah minili brez smrtnih žrtev. V zadnjem tednu leta (26. december–2. januar) na slovenskih cestah prometnih nesreč s smrtnim izidom ni bilo (vir: Policija). Kljub temu je v lanskem letu na slovenskih cestah umrlo kar 85 udeležencev cestnega prometa.

Diagram skupnega števila mrtvih v celem letu (vir: Zavod varna pot, januar 2023)

Teh je 29 manj kot v enakem obdobju leto poprej, kar predstavlja zmanjšanje za več kot četrtno. Življenje je izgubilo 23 voznikov osebnih avtomobilov, 14 voznikov enoslednih motornih vozil, devet potnikov, 13 pešcev, šest voznikov tovornih vozil, dva voznika e-skiroja in 12 kolesarjev. Statistika govori o manj smrtnih žrtvah v prometu in o povišanju poškodb v nesrečah, ki jih je bilo tudi številčno več.

	prometnih nesreč	mrtvih	hudih poškodb	lažjih poškodb
LETO 2021	17.128	114	793	5.704
LETO 2022	18.356	85	835	6.292

Čeprav letno število smrtnih žrtev cestnega prometa v Sloveniji že desetletja upada in se je v zadnjih 20 letih prepolovilo, je še zmeraj previsoko. Vsekakor moramo poudariti, da so službe, ki posredujejo in sodelujejo na prometnih nesrečah, iz leta v leto boljše in tudi bolj usklajene.

KAOS PO SVETU

Geopolitične razmere po svetu v letu 2022 so bile precej drugačne kot pred letom dni. Degradacija okolja in podnebne spremembe, oboroženi spopadi in grožnje za zdravje, kot je pandemija COVID-19, kažejo na medsebojno povezanost in sistemskost današnjih tveganj ter možnost, da iz njih nastanejo nesreče s kaskadnimi učinki. Zanimivo je, da so lani v Španiji ponekod namerili tudi do 45 stopinj Celzija.

Leto 2022 se bo zagotovo zapisalo v zgodovino kot eno bolj kaotičnih let. Najbolj odmeven in usoden dogodek je bil zagotovo ruski napad na Ukrajino. Nihče ni pričakoval, da se bodo Ukrajinci lahko dolgo upirali močni vzhodni sosedu. Toda uspelo jim je obraniti glavno mesto Kijev in celo osvoboditi nekatera zasedena ozemlja. Ta vojna, ki traja od 24. februarja 2022, je povzročila tudi največjo begunsko krizo v Evropi po drugi svetovni vojni.

Septembra je umrla britanska kraljica Elizabeta II. Vladala je kar 70 let. S tem se je končala najdaljša vladavina v zgodovini Velike Britanije in ena najdaljših v svetu.

Letošnje svetovno nogometno prvenstvo ni pritegnilo samo pozornosti ljubiteljev nogometa. Novinarji so poročali tudi o kršenju človekovih pravic migrantskih delavcev in številnih smrtnih žrtvah med njimi.

V letu 2022 smo se soočili z več dramatičnimi vremenskimi katastrofami, ki so terjale (pre)več življenj, ogrožale zdravje, preskrbo s hrano, z energijo, vodo in infrastrukturo. Tretjina Pakistana je bila pod vodo, poplave so za seboj pustile velike gospodarske izgube in človeške žrtve. Rekordne vročinske valove so zabeležili na Kitajskem, v Evropi, Severni in Južni Ameriki.

Svet vsako leto pretresajo naravne katastrofe in kot kaže, se njihova moč in pogostost z leti le še stopnjuje. V zadnjem stoletju se je število zabeleženih naravnih katastrof v svetu skokovito povečalo. Razlogov za tak trend je več, od sprememb podnebja do velikega povečanja števila ljudi, ki živijo v gosto

naseljenih območjih sveta, od katerih so mnoga izpostavljena naravnim tveganjem. V nadaljevanju navajamo deset najdražjih podnebnih nesreč v letu 2022 glede na zavarovane terjatve.

Februar: nevihta Eunice v Belgiji, Nemčiji, na Irskem, Nizozemskem, Poljskem in v Veliki Britaniji, 4,3 milijarde dolarjev.

Februar–marec: poplave v vzhodni Avstraliji, 7,5 milijarde dolarjev.

April: poplave v KwaZulu Natal in Eastern Capu v Južni Afriki, tri milijarde dolarjev.

Od junija do septembra: poplave v Pakistanu, 5,6 milijarde dolarjev.

Od junija do septembra: poplave na Kitajskem, 12,3 milijarde dolarjev.

Od junija do septembra: evropska suša, 20 milijard dolarjev.

September: orkan Fiona, Karibi in Kanada, tri milijarde dolarjev.

September–oktober: orkan Ian na Kubi in v ZDA, 100 milijard dolarjev.

Celo leto: brazilska suša, štiri milijarde dolarjev.

Celo leto: suša na Kitajskem, 8,4 milijarde dolarjev.

Sika 2: Divjanje orkana Ian na Floridi (vir: internet)

Od junija do avgusta 2022 so dele Evrope prizadeli vztrajni vročinski valovi, ki so povzročili evakuacije in smrti zaradi vročine. Najvišja temperatura je bila zabeležena 14. julija v Pinhau na Portugalskem, znašala je kar 47,0 °C (116,6 °F). Medtem ko sta del sveta pestili suša in vročina, so drugo polovico sveta ogrožale poplave. V poplavah, ki so jih povzročile obilne deževnice v Braziliji, je skupno umrlo 232 ljudi, medtem ko jih je najmanj 1.000 izgubilo življenje v potresu z magnitudo 5,9, ki je prizadel vzhodno afganistansko provinco Paktika. V Pakistanu je v približno petih mesecih v poplavah zaradi monsunskega deževja umrlo 1.739 ljudi, 13.000 pa je bilo ranjenih. Seveda je najhujše, ko v nesrečah življenja in domovanja izgubijo nemočni ljudje. V nadaljevanju so prikazane najbolj odmevne nesreče, ki so vplivale na življenje ljudi.

15. januar: zaradi izbruha podvodnega vulkana in cunamija, ki je prizadel pacifiško otoško državo Tongo, je umrlo šest ljudi. Vulkanski izbruh je sprožil opozorila pred cunamijem na Japonskem in v Avstraliji, medtem ko je Peru zaprl 80 pristanišč zaradi valov in nekaj dni pozneje razglasil "izredne razmere v okolju" zaradi onesaženja, ki ga je povzročilo razlitje nafte na 21 plažah.

30. januar: več kot 100.000 ljudi je ostalo brez elektrike zaradi močne snežne nevihte, ki je prizadela osrednje in severovzhodne države na atlantski obali ZDA.

2. februar: v Ekvadorju je v poplavah, ki so jih povzročile obilne deževnice, življenje izgubilo 23 ljudi, 47 pa jih je bilo ranjenih.

3. februar: več kot 4.000 letov je bilo odpovedanih zaradi snežne nevihte v osrednjem delu ZDA. 100.000 ljudi se je soočalo z izpadi elektrike.

8. februar: Afriški rog je po podatkih Svetovnega programa za hrano (WFP) prizadela najhujša suša po letu 1981, ki je opozorila, da se približno 13 milijonov ljudi sooča s hudo lakoto.

11. februar: Etna, aktivni vulkan na Siciliji, ki se dviga 3.200 metrov (10.500 čevljev) visoko, je prvič v letu bruhal pepel in lavo.

16. februar: v poplavah, ki jih je povzročilo močno deževje v brazilski zvezni državi Rio de Janeiro, je umrlo približno 230 ljudi.

19. februar: v gozdnih požarih, ki so trajali od sredine januarja v severovzhodni argentinski provinci Corrientes, je bilo uničenih več kot 785.000 hektarjev (1,94 milijona hektarjev) zemlje. Nemčijo je prizadel orkan Zeynep, ki je povzročil smrt treh ljudi.

21. februar: Etna je pokazala svojo drugo vulkansko aktivnost.

8. marec: poplave v Sydneyju v Avstraliji so od začetka marca povzročile smrt skoraj 20 ljudi.

16. marec: trije ljudje so izgubili življenje v potresu z magnitudo 7,4 v severovzhodni regiji Tohoku na Japonskem.

11. april: na Filipinih je zaradi poplav in zemeljskih plazov, ki jih je povzročila tropska nevihta Megi, umrlo skupno 56 ljudi.

1. maj: več kot 215 ljudi je prizadelo močno peščeno neurje v severni iraški provinci Salah al-Din.

3. maj: vroče temperature do 46 stopinj Celzija (približno 115 °F) so ogrozile izobraževanje, kmetovanje in oskrbo z energijo v Indiji, kjer je v zvezni državi Maharashtra zaradi najhujšega vročinskega vala v šestih letih umrlo 25 ljudi.

5. maj: ameriška zvezna država Nova Mehika je bila razglašena za "območje katastrofe", saj so se požari širili na približno 650 kvadratnih kilometrih (250 kvadratnih miljah).

16. maj: po podatkih iraške vlade je bilo zaradi močnega peščenega neurja hospitaliziranih 2.000 ljudi.

21. maj: najmanj 57 ljudi je umrlo v poplavah, zemeljskih plazovih in neurjih, ki so jih povzročila močna deževja, ki so prizadela Indijo in Bangladeš.

29. maj: skoraj 130 ljudi je umrlo zaradi poplav in zemeljskih plazov, ki jih je sprožilo močno deževje v različnih delih brazilske zvezne države Pernambuco.

14. junij: več kot 1.700 ljudi je v približno petih mesecih v Pakistanu izgubilo življenje in 13.000 jih je bilo ranjenih, v poplavah, ki so jih povzročile monsunske deževnice. Poškodovanih ali uničenih je bilo več kot dva milijona hiš, različne zgradbe pa je bilo treba zaradi poplav, ki jih povzročajo podnebne spremembe, tudi temeljito obnoviti ali zgraditi. Cena škode za Pakistan, ki oddaja le 0,8 % svetovnih emisij ogljika, je ocenjena na več kot 30 milijard dolarjev. Zaradi katastrofe je razseljenih skoraj deset milijonov ljudi.

15. junij: v Kolumbiji je od začetka marca umrlo 80 ljudi, deset pa jih je izginilo med močnim dežjem in plazovi po vsej državi. S temperaturami, ki so v Španiji dosegle 44 stopinj Celzija, je bil podrt junijski temperaturni rekord v zadnjih 20 letih.

21. junija: najmanj 130 ljudi je izgubilo življenje v poplavah, zemeljskih plazovih in nesrečah, ki jih je povzročilo monsunsko deževje v zveznih državah Assam, Meghalaya in Arunachal Pradesh v severovzhodni Indiji.

22. junija: potres z magnitudo 5,9 je v afganistanski provinci Paktika terjal okoli 1.000 življenj.

23. junij: število žrtev poplav v Assamu je preseglo 100.

25. junij: zaradi močnega deževja je v Bangladešu skupno umrlo 73 ljudi.

6. julij: na Japonskem je bilo zaradi visokih temperatur hospitaliziranih več kot 15.650 ljudi.

20. julij: zaradi deset-dnevnega vročinskega vala, je v Španiji umrlo 678 ljudi, medtem ko je v sosednji Portugalski več kot 1.065 ljudi umrlo zaradi ekstremne vročine.

28. julij: število gozdnih požarov v državah EU od začetka leta naraste na skoraj štirikratno 15-letno povprečje bloka v istem obdobju.

11. avgust: od začetka leta je v Franciji v požarih zgorelo najmanj 57.600 hektarjev zelenih površin.

12. avgust: voda v mnogih delih reke Avon, enem najpomembnejših vodnih virov v Angliji, je skoraj popolnoma presahnila.

15. avgust: poplave, ki so jih sprožile močne padavine, so v dveh dneh zahtevale 31 življenj v regiji Karte Parwan v afganistanski prestolnici Kabul.

21. avgust: v Sudanu so bile zaradi poplav, v katerih je umrlo 79 ljudi, razglašene izredne razmere.

22. avgust: celotna količina ledenikov v švicarskih Alpah se je od leta 1931 stopila za polovico, v zadnjih letih pa se je pospešila zaradi podnebnih sprememb.

23. avgust: strokovnjaki Skupnega raziskovalnega središča Evropske komisije so poročali, da Evropa preživlja najbolj suho obdobje v zadnjih 500 letih.

25. avgust: najmanj 182 ljudi je v enem mesecu izgubilo življenje v Afganistanu zaradi poplav v različnih provincah.

3. september: Francijo je poleti prizadel najbolj usoden vročinski val v zadnjih 19 letih.

24. september: zaradi orkana Fiona je električno omrežje v Portoriku izpadlo za približno pet dni, kar je občutilo 588.000 ljudi. Zaradi suše je v Franciji 10,4 milijona domov utrpelo različne oblike škode, predvsem razpoke na stenah.

28. september: na Kubi je bila zaradi orkana Ian prekinjena oskrba z elektriko, medtem ko je bilo za 2,5 milijona ljudi v bližnji ameriški zvezni državi Floridi ukazana evakuacija, saj so na avtocestah nastajale kilomske kolone. Na Filipinih je v nesrečah, ki jih je povzročila nevihta Nalgae, v približno šestih tednih življenje izgubilo 155 ljudi.

10. oktober: najmanj 25 ljudi je umrlo v zemeljskem plazju, ki ga je povzročilo močno deževje v zvezni državi Aragua v Venezueli, 52 ljudi pa so pogrešali. Več kot 20 ljudi je izgubilo življenje zaradi močnega deževja v severni Indiji.

25. oktober: tropska nevihta Sitrang je terjala 31 življenj v Bangladešu, medtem ko so bili izdani ukazi o evakuaciji za več sto tisoč ljudi na obalnih območjih južnoazijske države.

28. oktober: najmanj 50 ljudi je izgubilo življenje na Filipinih

zaradi Nalgae, 16. tropske nevihte, ki je prizadela državo in povzročila močno deževje, poplave in zemeljske plazove v nekaterih delih države.

21. november: več kot 320 ljudi je umrlo v potresu z magnitudo 5,6, in sicer 18 km (približno 11 milj) jugozahodno od Ciranjanga v indonezijski provinci Zahodna Java.

5. december: zemeljski plaz je na avtocesti v Kolumbiji zahteval 27 žrtev, številni drugi pa so ostali pod ruševinami.

13. december: najmanj 100 ljudi je izgubilo življenje v poplavah po obilnem deževju v Kinšasi, glavnem mestu Demokratične republike Kongo.

Britanski meteorološki urad Met Office je objavil napoved za leto 2023. Sporočili so, da bo temperatura na svetovni ravni že deseto leto zapored za vsaj stopinjo višja od povprečja v predindustrijskem obdobju. Ocenili so, da naj bi tokrat znašala med 1,08 in 1,32 stopinje Celzija.

Svet se zaveda, da so nestabilnost, konflikti in nesreče med seboj povezani, ter izpostavlja participativne in vključujoče procese zmanjševanja tveganja nesreč in vnaprejšnje ukrepanje v skladu s trojno povezavo med humanitarnim delovanjem, razvojem in mirom. V zvezi s tem je Svet Evropske unije novembra 2022 pozval Komisijo, Evropsko službo za zunanje delovanje in države članice, naj z reaktivnega odzivanja na krize preidejo k bolj proaktivnemu ukrepanju. Obenem je poudaril pomen učinkovitega zmanjševanja tveganja nesreč, vnaprejšnjega ukrepanja in premikov, ki slonijo na podatkih o tveganju.

Slika 3: Požari v Franciji (vir: internet)